

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

-

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi.

Toimintasuunnitelma keskittyy erityisesti helteen aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseen liittyviin toimenpiteisiin ja vaikutusten tunnistamiseen. Toimintasuunnitelman tavoitteissa mainitaan kuitenkin yleisemmällä tasolla tavoitteena vähentää pitkällä aikavälillä yhteiskunnan haavoittuvuutta helteen vaikutuksille (esim. s. 37 nimenomaan yhteiskunnan toimintaan vaikuttavia uhkaskenaarioita, kuten kuivuusjaksoja, vesi-, energia- ja jätehuollon tai liikenteen häiriöitä, maastopaloja jne.). Tukes haluaa teollisten laitosten valvonnasta vastaavana viranomaisena nostaa esiin, että pitkät hellejaksot voivat aiheuttaa esimerkiksi sen, että kemikaalien vaaraomaisuudet (ja siten niiltä suojautuminen) voivat muuttua, ja niistä voi aiheutua uusia riskejä (esim. kaasuuntuminen ja syttyminen). Lisäksi hellejaksot lisäävät kuivuutta, joka taas voi lisätä metsäpaloja esim. laitosten läheisyydessä ja vaikeuttaa sammutusveden saatavuutta.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

-

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

-

5 Hellevaroitussjärjestelmä

-

6 Viestintä

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

Alaluku 7.3

Kuntien palveluita koskevassa alaluvussa 7.3 todetaan, että helteellä tulee huomioida myös uimarantojen lisääntyvä käyttö (s.51). Myös toimintasuunnitelman taustaa kuvaavassa luvussa (s. 13) todetaan, että helle voi lisätä myös vapaa-ajan viettoon liittyviä vahinkoja (esim. hukkumiskuolemat) ja häiriökäyttäytymistä.

Tukes haluaa tuoda suunnitelmassa mainittuihin vesiturvallisuutta koskevista kohdista esiin, että sekä kansainvälisissä tutkimuksissa (Predicting drowning from sea and weather forecasts: development and validation of a model on surf beaches of southwestern France, <https://injuryprevention.bmj.com/content/injuryprev/28/1/16.full.pdf>) että Tukesin tekemässä koosteessa vuoden 2025 uimarantaonnettomuuksista (<https://tukes.fi/documents/5470659/6372871/Uimarantojen-onnettomuuskooste2025.pdf/91af299d-de48-d2d2-b5a6-d5881dfb4d5b?t=1770217518632>) on todettu hukkumistapaturmien ja läheltä piti -tilanteiden yhteys hellepäiviin. Kyseessä on helteen aiheuttama välillinen mutta vakava vaara, joka edellyttää erityistä huomiota esim. pienten lasten huoltajilta ja uimarantojen ylläpitäjiltä. Tukesin osalta asia koskee yleisiä uimarantoja, mutta sama riski esiintyy myös yksityisillä rannoilla. Tukes on ohjeistanut uimarantojen ylläpitäjiä kohdentamaan uinninvalvontaa suosituimmille uimarannoille niiden suosituimpina käyttöaikoina.

Alaluku 7.4

Alaluvussa kuvataan muiden toimijoiden roolia helleaalloista aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisyssä ja riskiryhmien suojaamisessa.

Tukes haluaa nostaa esiin, että toimintasuunnitelmassa on huomioitu esim. kuntien tarjoamat vapaa-ajan palvelut, yleisötapahtumien järjestäjät ja matkailupalvelut majoitustoiminnan osalta. Tukesin näkemyksen mukaan toimintasuunnitelmassa ei kuitenkaan huomioida riittävällä tasolla muita yrityksiä palveluntarjoajina ja niiden toimenpiteitä helteestä aiheutuvien riskien torjumiseksi. Palveluntarjoajilla on kulutuspalvelulain (185/2025) velvollisuus huomioida olosuhteista aiheutuvat vaarat oman palvelunsa turvallisuussuunnittelussa. Pitkiä hellejaksoja voi olla tarpeen huomioida eri palveluissa esim. lisääntyneen asiakasmäärän, suuremman valvontatarpeen, asiakkaisiin kohdistuvan fyysisen kuormittumisen, eläinten käyttäytymisen muutoksen tai auringon säteiltä tai lämpövaikutukselta suojautumisen näkökulmista.

Tukes ehdottaa, että nämä yksityistä palvelusektoria koskevat kuluttajapalvelulaissa säädetyt palveluntarjoajaa koskevat velvoitteet kuvattaisiin tekstissä laajemmin. Tukes ehdottaa tämän näkökohdan lisättäväksi myös toimenpidesuositukseen toimintasuunnitelman sivulle 94.

Kyseisessä alaluvussa todetaan yleisötapahtumia koskevassa osiossa (s. 52), että tapahtumajärjestäjän tulee helteellä kiinnittää erityistä huomiota ensiapuvalmiuden riittävyyteen. Tukes pitää lähtökohtaisesti hyvänä, että ensiapuvalmiutta koskeva näkökohta on nostettu erityisenä huomiona suunnitelmassa esiin, sillä palveluntarjoajan tavanomainen ensiapuvalmius ei välttämättä riitä helteestä aiheutuvien terveyshaittojen kohdalla. Palveluntarjoaja ei välttämättä osaa tunnistaa tai reagoida esim. nestehukkaa riittävän ajoissa. Tukes haluaa kuitenkin nostaa esiin, että ensiapuvalmiuden riittävyys tulisi huomioida suunnitelmassa laajemmin kuin vain yleisötapahtumien yhteydessä, sillä se koskee kaikkia vapaa-ajan palvelujen tarjoajia.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

-

9 Työterveys ja työsuojelu

-

10 Seuranta ja arviointi

-

11 Toimenpiteet

Tukesin näkemyksen mukaan monet ehdotetuista toimenpidesuosituksista lisäävät sellaisenaan myös palveluntarjoajien tietoisuutta helle- ja talviperäisistä. Tästä huolimatta Tukes katsoo, että toimenpidesuosituksissa, kuten esimerkiksi indikaattoreiden ja toimintakäytäntöjen kehittämisessä (s. 82) tulisi huomioida myös helteen aiheuttamat välilliset riskit (esim. hukkuminen) sekä yksityisen sektorin toimijat vielä paremmin kuin toimintasuunnitelmassa on tällä hetkellä huomioitu.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

Tukesin rooli

Liitteessä kuvataan mm. valtionhallinnon viranomaisten rooleja ja vastuita hellevarautumisessa. Liitteessä Tukesin tehtävän todetaan olevan ”Helteeseen liittyvien riskien huomioiminen yleisötapauksien turvallisuuden ohjauksessa ja valvonnassa.” Liitteessä kuvattu yleisötapauksiin liittyvä Tukesin tehtävä konkretisoituu lähinnä yksittäisissä valvontatehtävissä, mutta yleisemmin sen merkitys jää vähäiseksi. Tästä syystä Tukes ehdottaa, että sen tehtäväkuvausta tulisi laajentaa esimerkiksi seuraavasti: ”Helteeseen liittyvien riskien huomioiminen yleisötapauksien ja muiden kulutuspalveluiden turvallisuuden ohjauksessa ja valvonnassa.”

Työ- ja elinkeinoministeriön rooli

Työ- ja elinkeinoministeriön roolin osalta (s. 84) Tukes nostaa esiin, että ko. kohdassa huomioidaan vain huoltovarmuus ja yhteiskunnan elintärkeät toiminnot. Tukes huomauttaa, että työ- ja elinkeinoministeriöllä on myös keskeinen rooli Tukesia koskevan lainsäädännön valmistelussa (kuten tuotteiden ja palveluiden turvallisuutta koskeva lainsäädäntö) ja hallinnonalan ohjauksessa.

Yleisiä huomioita

Yleisinä huomioina suunnitelmasta Tukes pitää erityisen hyvänä, että siinä on huomioitu mm. pukeutumisen merkitys helteellä, nesteytyksen ja veden tarjoaminen, ensiapuvalmiuden huomioiminen, ihmisten ohjeistaminen sekä auringonsuojan tarjoaminen asiakkaille. Viimeksi mainitun osalta Tukesin näkemyksen mukaan tämän ei tulisi koskea vain herkkiä ryhmiä (esim. lapset ja leikkipaikat), vaan laajemmin kaikkia ulkona järjestettäviä palveluita, kuten luontopalvelut ja huvipuistot.

Tukes katsoo, että suunnitelma ei huomioi riittävästi käyttäytymisen vaikutuksia. Tällä tarkoitetaan mm. sitä, että helteellä vesistön lähelle sekä esimerkiksi uimaan hakeutuminen lisääntyy sekä sitä, että ihmisten liikkuminen voi lisääntyä mutta toisaalta myös vähentyä tai pysähtyä kokonaan tai keskittyä vahvasti tiettyihin alueisiin tai toimintoihin. Helle vaikuttaa myös ihmisten käyttäytymiseen siten, että esimerkiksi henkilönsuojainten (kypärät, liivit) käyttö vähenee lämpötilan noustessa,

jolloin ne eivät suojaa ja loukkaantumiseriski kasvaa. Hellesää voi vaikuttaa ihmisiin myös siten, että kauniilla, aurinkoisella ja helteisellä säällä vaarat koetaan vähäisemmiksi, mikä vaikuttaa niin palveluiden käyttäjiin kuin esim. työntekijöiden toteuttamaan valvontaan ja valppauteen.

Kuustonen Jaakko
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto

Harinen Henriikka
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto